

Cuprins

<i>Cuvânt către cititor</i>	7
04.07.2019. Începutul călătoriei	13
Amara	15
Slobozia	18
Călărași	30
Adamclisi	40
Mangalia	42
Babadag	62
Tulcea	67
Măcin	90
Brăila	93
Vaslui	120
Iași	125
Hârlău	143
Botoșani	146
Suceava	160
Pierderea actelor. Întoarcerea de urgență la București	167
Sibiu	174
Sebeș	186
Oradea	204
Timișoara	216
Băile Herculane	230
Drobeta-Turnu Severin	235
Hobița	250
Târgu Jiu	254
Slatina	276
Acasă	280

NOTE SUPLIMENTARE

Sfântu Gheorghe	283
Cluj	295
Roman	302
Mircești	308

Mirel Bănică

Prin România

Carnete de drum

Cu ilustrații de Dan Perjovschi

POLIROM
2020

Iași, ieșenii, moldovenii. Sentimentul acut al prieteniei

La prânz am întâlnire cu A.T., cadru didactic universitar. Ne-am cunoscut în 2011, în timpul unui proiect de tip POSDRU cu o durată de 10 luni. Trecerea timpului a șters din memorie birocrăția complicată și inutilă cerută de o asemenea întreprindere; nevoile financiare ale intelectualilor angrenați în proiect, în marea lor majoritate cam prăpădiți și fără alte surse de finanțare în afară de salariile lor subțirele, au topit rapid cei 850 de euro pe lună, o mică avere aici, în Europa de Est, dar care nu ar fi reprezentat decât un supliment de salariu pentru colegii din Occident. *Bref*, ceea ce mi-a rămas cu adevărat valoros din această experiență este o prietenie durabilă cu câțiva foști colegi de proiect; prietenii legate la vârstă matură, responsabile, foarte diferite, dar prețioase prin sentimentul de siguranță și confort intelectual pe care îl degajă. Una dintre ele este și cea cu A.T., care m-a ajutat mult să înțeleg cât de diferit este Iașiul, ca (fostă) capitală națională și regională, de București, indiferent dacă vorbim de relațiile interumane sau de felul moldovenilor de a-și petrece timpul liber. A.T. este fiul unic al unei reputeate familii de intelectuali ieșeni, beneficiind deci de o educație ireproșabilă și de un parcurs academic-profesional pe măsură. Locuiește foarte aproape de Parcul Copou, într-un apartament de „bloc vechi” de tip rusesc, confortabil și cu un ușor aer patriarhal. Cu toate că este definiția *bon vivant*-ului, A.T. nu practică gastronomia *home made* și în marea majoritate a cazurilor preferă să ia masa în oraș. Eu, care iubesc atât de mult bucătăria, i-am propus odată să joc rolul „bucătarului privat” pentru el, doar că am descoperit cu uimire că din bucătăria sa sclipitor de curată lipsesc ustensilele de bază pentru un travaliu culinar de calitate, el limitându-se doar la strictul necesar. Cu toate acestea, nutresc o secretă admirație pentru apartamentul său inoxidabil de burlac: impecabil întreținut, bibliotecă cu rafturi grele, la propriu și la figurat, muzică discretă, aleasă cu gust, obiecte valoroase, expuse fără emfază. Pe scurt, o vizuină pufoasă și confortabilă, cu farmecul discret al burgheziei intelectuale, aceasta din urmă perfect asumată și condusă ca stil de viață, exact genul de existență pe care mi-ar fi plăcut să o duc și eu dacă nu aveam familie etc.

De la A.T. și alți ieșeni am învățat că moldovenii au altă sociabilitate decât valahii, ca să nu mai vorbim de ardeleni și olteni. Ei nu *mănâncă*, ci dau impresia că *se înfruptă*, împărțind mâncarea; nu *beau*, ci *chefuiesc*. Nu *discută*, ci *iși vorbesc*, de unde și senzația

persistență pe care am avut-o de-a lungul deceniului în care am tot venit la Iași că moldovenii trăiesc pentru a fi împreună și a se bucura unul de celălalt. Cu o pizza excelentă în față, mult mai bună decât orice am mâncat până acum în București – dar ce pizza servită în afara Bucureștiului nu este așa? –, încerc să-i explic lui A.T. de ce îmi place atât de mult orașul său de baștină, pe care el îl percepe ca „provincial”, lipsit de energie și de „viață intelectuală”, cu toate că nu poate defini exact în ce constau aceste trăsături. Nu înțelege sau nu vrea să înțeleagă sursa (sursele) atracției mele pentru Moldova. Îi cer să asocieze orașul Iași cu trei culori. Răspuns: galben, gri, verde. Trei mirosuri: tei, praf, ploaie. Trei stări de spirit: calm, evadare, moleșeală. Mai întreb dacă Iașul este băiat sau fată. „Băiat, fără îndoială, a mai păstrat unele urme de ambiție masculină.” Îi mărturisesc că la Iași, printre intelectuali și nu numai, simt că există în spiritul locului o formă de ranchiună și nemulțumire față de București și bucureșteni, cei care în urmă cu multă vreme le-au „furat” *sentimentul de capitală* și tot ceea ce decurge de aici: siguranță, bogăție, putere de decizie. A.T. nu crede că ceea ce spun este adevărat. Pentru că el, Iașul, încă nu a găsit mijlocul de a ieși din amorteală.

Magazinul Emmaus. Stația terminus a Occidentului

În 1949, Henri Marie Joseph Grouès (1912-2007), preot francez, mult mai cunoscut ca Abatele Pierre, pune bazele Fundației Emmaus, cu scopul de a-i ajuta pe cei mai săraci dintre săraci, pe cei abandonati și pe refugiați. Numele „Emmaus” este legat direct de localitatea în care, după Evanghelia lui Luca, Iisus Hristos cel înviat este primit cu ospitalitate, fără a fi însă și recunoscut ca atare. Sprijinită atât de lumea politică, cât și de artiști de calibru din Franța și alte țări francofone (Belgia și Elveția), Fundația Emmaus devine un adevărat fenomen de societate, o adevărată mașină de milostenie (*charité*). Oamenii sunt încurajați să aducă în depozitele Emmaus mobilă, cărți, electrocasnice, haine, veselă; acestea sunt triate și revândute pe sume modeste, spre bucuria săracilor, în marea lor majoritate străini, dar și a colecționarilor care vânează ocazii rare, căutând în acea masă uriașă de obiecte, expresie a capacității enorme de consum și de „expulzare” a resturilor pe care o posedă Occidentul. Cei care lucrează în aceste antrepozite sunt foști oameni ai străzii sau indivizi aflați într-o stare de mare precaritate, cărora li se dă șansa unei recuperări și a unei reinsertii, iar sistemul se autoîntreține cu fondurile astfel obținute. Ba mai mult, acest model de succes ajunge să fie exportat

în alte țări, cum ar fi România. Eu am descoperit Emmaus-ul de la Iași mai mult din întâmplare, în timpul pelerinajului din octombrie, dar cu mare bucurie, deoarece mi-am amintit atunci de Emmaus-urile din Occident pe care le-am frecventat cu pasiune în trecut. La Geneva, cel puțin, acest magazin aparte m-a ajutat enorm să cunosc civilizația occidentală prin „resturile” sale, urmele lăsate după mistuirea completă a obiectelor. Un exemplu, pentru a mă face mai bine înțeles: în protestanta, riguroasa Geneva, orașul lui Calvin, se puteau găsi rafturi întregi de Biblii de o mare valoare și frumusețe, la prețuri de nimic sau chiar gratis, pentru că nimeni nu mai dorea nici măcar să le păstreze prin biblioteci sau în lăzi de carton, în pivnițe ori poduri, semn al secularizării. La Iași, situația se prezintă complet diferit, din mai multe motive. În primul rând, românii sunt (încă) prea săraci pentru a se debarasa de obiecte funcționale, ele se utilizează până la completa lor epuizare, ca să spun așa. În al doilea rând, *cultura milosteniei* în Orientul ambiguu în care ne aflăm nu atât geografic, cât mai degrabă mental este complet diferită de cea din Occident. La noi, *milostenia* e directă, simplă, brutală chiar, nu are nevoie de intermediari. Este bănuțul lăsat în palma săracului la poarta bisericii, spontan, nu ținem o contabilitate exactă a milei.

Emmaus-ul ieșean este aprovizionat deci prin transporturi periodice din țări mai bogate în „deșeuri de consum”, cum ar fi Franța și Elveția. În rest, personalul care-l deservește are aceeași tristă istorie în spate, de sărăcie, abandon și suferință, doar că limba vorbită este diferită de cea din Occident. Nu există alt loc pe lumea aceasta mai potrivit decât Emmaus pentru a cita celebra frază a lui Tolstoi „Toate familiile fericite se aseamănă între ele, fiecare familie nefericită este însă nefericită în felul ei”. Familia de dezmoșteniți Emmaus. Iașul este interesant și pentru că aici ajung ultimele reziduuri occidentale, care nu se pot vinde acolo, așa cum în Delta Dunării se adună rădăcini de arbori smulse din toată Europa, dar și sticle de plastic și alte gunoaie plutitoare. Emmaus Iași este și un act de traducere culturală, Orient-Occident, pentru că aici se poate vedea valoarea diferită pe care o acordăm obiectelor în funcție de cultura căreia îi aparținem. Ceasurile de masă, bibelourile și radiourile au mare căutare în România, în timp ce în Occident nu mai reprezintă mare lucru. Aș putea scrie pagini întregi despre pasiunea românilor pentru aparatele de radio, mai ales în rândul celor care nu au crescut cu internet Wi-Fi în casă. Cu cât aparatele sunt mai mici, mai compacte și mai „de firmă”, cu atât devin mai atrăgătoare. Tablourile, gravurile, fotografiile, discurile de vinil, medaliile, arta, în general, se vând bine în Occident, dar sunt privite cu reticență de românii amatori de second-hand. În plus, aceștia din urmă par a veni în astfel de locuri din pur interes comercial, le

lipsește bucuria scormonirii în gunoi în speranța de a găsi o „perlă rară”, nu neapărat ceva scump material, ci simbolic, care să le provoace bucurie sufletească. Așadar, un inventar rapid la Emmaus Iași: o cutie mare cu măști din pene, de indieni americani, carnaval. Multe rafturi cu CD-uri prăfuite din anii 1990, în mare majoritate trupe minore, cântăreți necunoscuți. Lăzi întregi de mănuși de baseball, noi-nouțe, lucrate dintr-o piele galbenă, fină și rezistentă în același timp – cine oare va cumpăra așa ceva? Lăzile sunt inscripționate în limba franceză: aparate de aranjat părul și căști de coafor, așa cum se puteau vedea și la noi în anii 1980, când doamnele reveneau la celebrul *permanent*, pentru un păr ondulat, voluminos. Plăci de surf, intens și violent colorate, anii 1990. Surf la Iași! Două cutere marinărești, bretone, din lemn masiv. Aparate de făcut cafea tip filtru, dar fără căni sau site de strecurat apa. *Combinele* muzicale (radio, CD, casetofon) ale anilor 1990, mult râvnite pe atunci, sunt și ele prezente în număr mare. Înainte vreme costau o mică avere, nu erau accesibile decât unor privilegiați. Acum nu le mai vrea nimeni, toată muzica noastră (frânturi, resturi de muzică, mai bine zis...) se află pe telefonul mobil. Multă birotică obsoletă, uzată fizic și moral (ecrane, tastaturi, fotocopiatoare de mici dimensiuni, faxuri). Cuști pentru animale de companie. Sifoane „instant” cu capsule de gaz carbonic expirate, sudate de timp în locașurile lor. O altă cutie cu... șosete de mătase naturală, îngălbenite de vreme; dau senzația că au fost lepădate din recuzita unui teatru ambulant. Și așa mai departe. Cum scriam și anterior, „fauna” (nimic peiorativ, dar nu am găsit alt cuvânt mai bun pentru a descrie diversitatea locului) de la Emmaus Iași seamănă cu cea din Occident, prin tristețe și suferință. Specificul românesc ar fi că majoritatea celor de aici au fost copii abandonati, ai străzilor; au în acest fel tristul avantaj de a se înscrie în spiritul fondator al Abatelui Pierre. Cu unul dintre ei, Roberto (prenume schimbat intenționat de mine), mă prind într-o discuție lungă și pasionantă. Îmi este greu să-i ghicesc vârsta, pare foarte tânăr și bătrân în același timp, pe fața lui au rămas urmele greutăților îndurate, dar și ale viciilor experimentate temeinic de-a lungul vremii. Îmi spune că a trăit cinci ani în Elveția și trei în Marea Britanie. Este căsătorit cu o fată din Africa de Vest și au o fetiță mulatră („cafea cu lapte”, cum spun francezii, atât de duos, despre copiii rezultați din astfel de întâlniri exotice). Fetita este de o drăgălășenie extraordinară, mi-o arată cu mândrie pe ecranul telefonului mobil. La rândul meu, îi spun că am trăit ceva vreme în Țara Cantoanelor, dar am ales întoarcerea acasă. Încercăm să justificăm unul față de altul acest gest de neînțeles pentru mulți dintre compatrioți și constat cu uimire că motivele sunt aceleași, în ciuda

diferențelor care ne separă. Roberto îmi povestește cât de emoționat a fost, ce fericire l-a cuprins atunci când a ajuns cu avionul la Otopeni. „Domnu’, vă rog să mă credeți, pe sufletul meu, pe familie, după ce am aterizat, am coborât și am sărutat betonul de pe pistă. Am luat o cafea, am fumat două țigări și am oftat: Ah, ce bine îmi este în țara mea!” Revenind la povestea magazinului Emmaus, Roberto îmi spune că și la Iași mai vin cunoscători adevărați, la vânțatoare de rarități de tot soiul. Uneori chiar mai găsesc câte ceva, cum ar fi dulapuri și mobilă veche, obiecte din aramă, vase de ceramică. Dar lucrul acesta se întâmplă din ce în ce mai rar deoarece „nici ei, elvețienii, nu mai au mobila de altădată”. „Oamenii nu caută mobilă de la IKEA”, îmi mai spune, vizibil afectat.

Sărbătoarea și cheful la moldoveni și în toată România

Este sâmbătă seara. Ne găsim în plin sezon de nunți, iar la parterul hotelului unde sunt cazat are loc, evident, o nuntă. Nu pot dormi, nu pot închide ochii din cauza zgomotului, cu toate că mă aflu la câteva etaje deasupra fericitului eveniment. Basul profund al instalației de sonorizare trece ca un proiectil perforant prin betonul clădirii și toate vechile mele trucuri antizgomot (dopuri pentru urechi, dublate de căști antifonice, așa cum poartă cei care lucrează cu fierăstraie sau bormașini de mare putere) care și-au dovedit eficiența de atâtea ori în trecut se dovedesc neputincioase de data aceasta. Copleșit, ies din cameră în jurul orei 3, încurajat și de noaptea senină și caldă. Hotelul este plin de cupluri de vârstă mijlocie și înaintată, descompuse de oboseală și, în multe cazuri, de alcool. Sunt mai convins ca niciodată că există un stil moldovenesc de a sărbători un eveniment major al existenței: total, până târziu în noapte, mușcând din dimineață, cu gesturi largi, teatralitate slavă, lacrimi, toasturi, filosofie cu și de pahar, efuziuni lirice. După plimbarea în noapte, mă retrag iarăși la hotel. Nunta s-a „spart”, participanții pleacă ușor-ușor către taxiuri sau mașinile personale conduse, în marea majoritate, de soții răbdătoare, obișnuite cu multe. Când credeam că am scăpat, sperând să pot dormi în cele din urmă, o altă sursă de zgomot devine din ce în ce mai prezentă. Există și înainte, doar că fusese acoperită de nuntă. Este vorba de un restaurant-terasă-berărie plin de tineri. Muzica e mai degrabă discretă, dar discuțiile se amplifică pe măsură ce se ivesc zorile și alcoolul își desăvârșește efectul. De la înălțimea camerei mele pot vedea acum foarte bine „stilistica” lor diferită în ceea ce privește cheful, sărbătoarea, convivialitatea, exact ce doream să scot

în evidență puțin mai înainte. Ca și părinții, care tocmai se retrăseră de pe câmpul de luptă, tinerii îmi lasă impresia că sunt niște ruși ratați (sau „deturnați”, poate...), fără a avea în schimb amplitudinea metafizică a acestora din urmă. Chiar înainte de închidere, volumul muzicii din boxele restaurantului urcă brusc, iar în jur începe să răsună un cântec al celebrelor surori basarabene Osoianu, „Nevasta vândută”. L-am identificat imediat, eu însumi fiind un mare admirator al lor, fermecat de vechile melodii pe care au știut să le aducă la viață. Muzica la volum maxim durează cam două-trei minute, cât un duș scotian cu apă rece ca gheața. Nu te omorâ, doar te zgâlțâie din temelii. Suficient cât să-i trezească pe mulți dintre clienții hotelului și locatarii bătrânicioaselor blocuri din jur, dar nu și pentru a alarma poliția locală. Adorm într-un târziu, cu gândul la principalul inamic al călătorului, în weekend și nu numai: nunțile. Și botezurile.

Parcul Copou

Nu poți trece prin Iași fără a vizita Parcul Copou. Pe cât sună de banal, pe atât e de adevărat, deci am simțit nevoia să scriu acest lucru. Ceea ce-mi place tare mult la acest parc pe care am învățat treptat să-l iubesc este ușoara impresie de abandon, de neglijență, ceea ce-i dă un aer teribil de romantic. În Copou, spre deosebire de alte parcuri din România care au devenit subiectul unor bizare experimente peisagistice și au fost distruse prin supraîngrijire, natura încă are propria sa voce, poți simți anotimpurile, trecerea lentă a verii peste oraș și peste oameni. Două monumente importante domină locurile. Primul este celebrul *tei al lui Eminescu*. Mai mult decât un arbore, mai mult decât o legendă, este un veritabil loc memorial al orașului, al literaturii române, cu tot ce este legat de tipologia unui astfel de fenomen: o istorie și o memorie controversate, minirăzboaie între tabere opuse etc. Biologic vorbind, e vorba de un tei argintiu cu o vechime de peste 500 de ani, care supraviețuiește miraculos încercărilor venite atât din partea naturii (o furtună grozavă l-a rupt în două în 1950), cât și a oamenilor (neglijență, tratamente fitosanitare greșit aplicate sau uitare, pur și simplu). Trunchiul este înconjurat cu benzi grele de metal, seamănă cu un bătrân țăran de pe vremuri ce-și trata hernia cu un chimir lat de piele, nu prin intervenție chirurgicală. Cu adevărat extraordinar și nemaivăzut este însă modul în care arborele supraviețuiește, pură metaforă a viului: între vechile ramuri crăpate și obosite de vârstă și greutăți crește un alt arbore, mai tânăr, care, paradoxal, îl hrănește și pe bătrânul de cincisprezece ori centenar. Interesant de observat este și comportamentul oamenilor care trec prin zonă: odată ajunși în preajma